

Procesy

Tématicky zaměřený vývoj aplikací v jazyce C
skupina Systémové programování – Linux

Petr Velan

Fakulta informatiky
Masarykova univerzita
velan@ics.muni.cz

Brno, 8. října 2014

Úvod

systemová volání

Jsou způsobem komunikace s jádrem systému.

```
man syscalls
```

Je zde ještě důležitější než u jiných funkcí kontrolovat návratové hodnoty!

Chybové kódy systémových volání

- obvykle: 0 v případě úspěchu, -1 při chybě

- ```
#include <errno.h>
int errno;
```

- příklady hodnot:

|        |                                  |
|--------|----------------------------------|
| EACCES | Permission denied                |
| EAGAIN | Resource temporarily unavailable |
| EBADF  | Bad file descriptor              |
| ...    |                                  |

- tisk chybové zprávy na stderr

```
#include <stdio.h>
void perror(const char *s);
```

- řetězec popisující chybu

```
#include <string.h>
char *strerror(int errnum);
```

- skupina funkcí z err(3)

Příklad

```
fd = open ("file.txt", O_RDONLY);
if (fd == -1) {
    fprintf (stderr, "open system call failed (%s)\n",
            strerror(errno));
    /* here you should cope with the error, e.g. exit program */
}
```

Procesy

vytvoření, ukončení a čekání na ukončení procesů

Proces

Instance běžícího programu – objekt pracující podle kódu programu, má vlastní adresní paměťový prostor, využívá prostředky jádra a komunikuje s ostatními procesy.

Proces

Instance běžícího programu – objekt pracující podle kódu programu, má vlastní adresní paměťový prostor, využívá prostředky jádra a komunikuje s ostatními procesy.

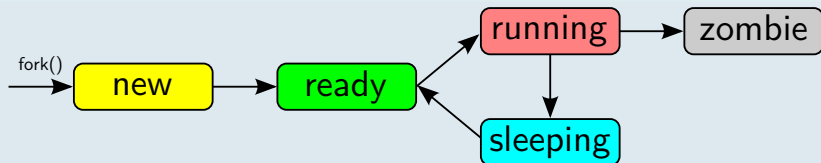
- jednoznačná identifikace procesu pomocí *process id* (PID)

```
$ ps
```

```
  PID TTY          TIME CMD
 3370 pts/0    00:00:00 bash
28553 pts/0    00:00:59 kile
```

- každý proces má svého rodiče
  - výjimkou je pouze proces `init`
  - struktura procesů má podobu stromu s kořenem v podobě procesu `init`
- další informace o procesu najdete v adresáři `/proc/<PID>/`

Životní cyklus procesu

Stavy procesu (podle ps)

R – připravený nebo běžící (running)

S – blokový (sleep)

Z – zombie, defunct

T – pozastavený nebo krokovaný (stopped, traced)

D – nepřerušitelný spánek

X – mrtvý

Vytvoření nového procesu I

```
#include <stdlib.h>
int system(const char *command);
```

- snadné použití
- blokující
- neefektivní – funkce `system()` vytváří proces shellu (interpret příkazů) a v rámci něj volá požadovaný příkaz
`/bin/sh -c command`
- nespolehejte na dostupnost konkrétního shellu!
Problém přenositelnosti není jen v jazyce C – `bash`, `dash`, ...

Vytvoření nového procesu I

```
#include <stdlib.h>
int system(const char *command);
```

- snadné použití
- blokující
- neefektivní – funkce `system()` vytváří proces shellu (interpret příkazů) a v rámci něj volá požadovaný příkaz
`/bin/sh -c command`
- nespolehejte na dostupnost konkrétního shellu!
Problém přenositelnosti není jen v jazyce C – bash, dash, ...

úkol

Napište program, který vytiskne seznam procesů.

Vytvoření nového procesu II

```
#include <unistd.h>
pid_t fork(void);
```

- vytvoří nový proces jako kopii nadřizovaného procesu
- neblokující – rozdělení běhu programu do dvou samostatných instancí
- nový proces se liší svým PID

Funkce pro zjištění PID

```
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>
```

```
pid_t getpid(void);
pid_t getppid(void);
```

úkol

Pomocí `fork()` vytvořte nový proces – oba procesy vytisknou hlášku, která je identifikuje.

Příklad – fork()

```
#include <stdio.h>
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>

int main () {
    pid_t child; /* child's PID */

    child = fork();
    if (child == -1) {                               /* some error ocured */
        perror("fork() failed");
        return 1;
    } else if (child == 0) {                         /* child process */
        printf("Child process\n");
        printf("\tPID          : %d\n", (int) getpid());
        printf("\tparent's PID: %d\n", (int) getpid());
    } else {   /* parent process */
        printf("Parent process\n");
        printf("\tPID          : %d\n", (int) getpid());
        printf("\tchild's PID : %d\n", (int) child);
    }
    return 0;
}
```

```
#include <unistd.h>
int execl(const char *path, const char *arg, ...);
int execlp(const char *file, const char *arg, ...);
int execl_e(const char *path, const char *arg,
            ..., char * const envp[]);
int execv(const char *path, char *const argv[]);
int execvp(const char *file, char *const argv[]);
```

- nahrazení běžícího procesu jiným programem
- v případě úspěchu se funkce nikdy nevrací

úkol

Rozšiřte předchozí příklad o volání funkce z rodiny `exec` a vypsání běžících procesů. Rodičovský proces stále vypisuje svůj identifikační řetězec.

Příklad – `execlp()`

```
#include <stdio.h>
#include <sys/types.h>
#include <unistd.h>

int main () {
    pid_t child; /* child's PID */

    child = fork();
    if (child == -1) {          /* some error ocured */
        perror("fork() failed");
        return 1;
    } else if (child == 0) {   /* child process */
        execlp("ls", "ls", "-l", NULL);
        /* never should be here */
        perror("exec failed");
        exit(1);
    }

    /* do some useful work */

    return 0;
}
```


Čekání na ukončení procesu I

```
#include <sys/types.h>
#include <sys/wait.h>
pid_t wait(int *status);
```

- čekání na ukončení libovolného z podřízených procesů
- pouze blokuující režim

```
pid_t waitpid(pid_t pid, int *status, int options);
```

- čekání na ukončení (nebo změnu stavu – podle nastavení `options`) konkrétního podřízeného procesu
- blokuující i neblokuující (`WNOHANG`) režim

úkol

Upravte předchozí program tak, aby rodičovský proces vypsal svůj text **VŽDY** jako poslední.

Čekání na ukončení procesu II

```
#include <sys/types.h>
#include <sys/wait.h>
int waitid(idtype_t idtype, id_t id, siginfo_t *infop, int options);
```

- od verze Linuxového jádra 2.6.9
- umožňuje čekat na konkrétní změnu stavu
- identifikace procesu, na který se čeká, podle různých kritérií:
P_PID, P_PGID, P_ALL
- struktura `siginf_t` obsahuje po návratu stavové informace o procesu

Příklad – waitid()

```
int main () {
    pid_t child; /* child's PID */
    int ret;
    siginfo_t info;

    child = fork();
    if (child == -1) {          /* some error ocured */
        perror("fork() failed"); exit(1);
    } else if (child == 0) {   /* child process */
        execlp("ls", "ls", "-l", "myfile", NULL);
        /* never should be here */
        perror("exec failed"); _exit(1);
    }

    ret = waitid(P_PID, (int)child, &info, WEXITED);
    if (ret == -1) {
        perror("waitid failed"); return 1;
    }
    printf("Child's exit status: %d\n", info.si_status);

    return 0;
}
```

Činnosti při ukončení procesu

```
#include <stdlib.h>
int atexit(void (* function)(void));
int on_exit(void (*function)(int , void *), void *arg);
```

- registrace funkcí prováděných při ukončení procesu (`exit(3)` a `return` ve funkci `main`)
- funkce se volají v opačném pořadí než jsou registrovány

Činnosti při ukončení procesu

```
#include <stdlib.h>
int atexit(void (* function)(void));
int on_exit(void (*function)(int , void *), void *arg);
```

- registrace funkcí prováděných při ukončení procesu (`exit(3)` a `return` ve funkci `main`)
- funkce se volají v opačném pořadí než jsou registrovány

```
#include <unistd.h>
void _exit(int status);
```

- asynchronní uklízení podřízených procesů
- ukončování jiných procesů
- a nejen to

- asynchronní uklízení podřízených procesů
- ukončování jiných procesů
- a nejen to

Signály

Úvod

nastavení a změna práv procesu

Každý proces má přiřazena práva uživatele (UID) a skupiny (GID)
– vlastně jich je několik.

Reálné ID (RID)

- ID uživatele/skupiny, který spustil daný proces
- kontrolované při volání `access(2)`
- kontrolované při posílání signálů
- kontrolované při změně EID

Efektivní ID (EID)

- ID uživatele/skupiny vlastníci (**setuid/setgid**) spustitelný soubor
- kontrolovaný při ostatních operacích (systémová volání)
- pokud $EID \neq 0$, lze ho změnit pouze na hodnotu RID nebo uloženého Set-User/Group-ID
- pokud $EID = 0$, lze ho změnit na jakoukoliv hodnotu

Uložené Set-User/Group-ID

- kopie EID při startu procesu

set-UID/GID programy

- z příkazové řádky pomocí `chmod(1)`:

```
# chmod u+s myprog
# chmod 4711 myprog
# ls -l myprog
-rwsr-xr-x  1 root    root    302485 Jun 15 10:45 myprog
```

POSIX funkce pro práci s ID

- `getuid()`, `geteuid()`, `getgid()`, `getegid()`
- `setuid()` (*a.k.a. one-way trip*), `setgid()`
- `seteuid()`, `setreuid()`, `setegid()`, `setregid()`
- `getresuid`, `setresuid()`, `getresgid()`, `setresgid()` - GNU rozšíření

Dropping Privileges

```
/* Init UID: real=10 effective=0 saved=0 */  
orig_euid = geteuid();  
  
/* drop privileges temporarily */  
seteuid(getuid());  
  
/* do some work with UID: real=10 effective=10 saved=0 */  
  
/* drop privileges permanently */  
setuid(getuid());
```

Dropping Privileges

```
/* Init UID: real=10 effective=0 saved=0 */
orig_euid = geteuid();

/* drop privileges temporarily */
seteuid(getuid());

/* do some work with UID: real=10 effective=10 saved=0 */

/* drop privileges permanently */
setuid(getuid());

/* WRONG! Since it's not a privileged process it affects only EID */
/* UID: real=10 effective=10 saved=0 */

/* do it right now */
setreuid(getuid(), getuid());

/* if RID specified, it also changes saved ID to the EID value */
/* UID: real=10 effective=10 saved=10 */
```

- pracujte vždy s nejnižšími právy
- vyhněte se volání `access()` (time-of-check/time-of-use)
- pamatujte na hodnotu `umask()` (a mód volání `creat`)
- pozor na `exec()` (nebo `system()`, `popen()`, etc.)
  - dropněte práva
  - zavřete všechny nepotřebné file deskriptory
  - vyčistěte sadu proměnných prostředí
- vyhněte se `exec` funkcím používajícím `PATH`
- kontrolujte návratové hodnoty funkcí

Závěr

domácí úkoly a zdroje

Napište vlastní implementaci programu `id(1)` (`id [-gGhnru] [user]`).
Zkuste `man` stránky k funkcím

- `getpwuid()`
- `getgrgid()`

ošetření chyb

- www.ibm.com/developerworks/aix/library/au-errnovariable/

procesy

- www.linuxjournal.com/article/3814
- oreilly.com/catalog/linuxkernel/chapter/ch10.html